

928

Sz 14

7

SZABÓ Ferenc

A felszabadulás és a földreform Kaszaperen.

928

Sz. 14

7

SZABÓ Ferenc

A felszabadulás és a földreform Kaszaperen.

214

SZÁNTÓ KOVÁCS JÁNOS

MUZEUM ÉVKÖNYVE.

OROSHÁZA? 1963-64.

Dr, Szabó Ferenc

A Felszabadulás és a földreform Kaszaperen.

A feudális maradványokat konzerváló nagybirtokrendszerrel járó, ki-
méletlen kizsákmányolás, a parasztság földtelensége és nyomorusága
az ellenforradalmi Horty - rehdszer idején egész Magyarországon meg-
dőbbentő arányokat öltött. Különösen nehéz volt a dél - alföldi megyék-
ben., a forradalmi multu Viharsarokban élő nincstelen földmű kasok,
napszámosok, cselédek, néhányholdas kisparasztok helyzete. Évszázadok
óta szivós küzdelem folyt ezen a vidéken is a paraszti lét legfőbb a-
lapjáért, a munkát és megélhetést adó földért, annak tulajdonáért.

A Viharsarok már a mult században is az éles gazdasá-
gi és társadalmi különbségek, osztályellentétek szintere volt, az egyes
városok s községek fejlődése jelentős eltéréseket mutatott. Egyes nagyobb
helységek mezővárosok a 48-as törvényeket megelőzve megszabadultak a
jobbágyterhektől, a kincstári pusztákra telepített kertészközségek örök-
váltsága ugyanakkor a XIX. század végéig elhuzódott. Hazánkban jórészt
ezen a területen jelentkeztek a mezőgazdaság kapitalista fejlődése ame-
rikai utjának egyes elemei. Makó, Orosháza, és né hány más helység szín-
vonalas kistermelő - kulturájában, ugyanakkor ezen a vidéken terpesz-
kedtek azok az elmaradott technikával dolgozó nagy és középbirtokok is,
ahol a jobbágyidőkre emlékeztető nyomoruság uralkodott. Itt mutatott pél-
dát ezzel egyidőben a korszerű, nagyüzemi állattenyésztésre a mezőhegye-
si állami ménesbirtok, az európai színvonalu gabonatermesztésre a bánku-
ti uradalom. Fejlett volt ezen a területen a mezőgazdasági ipar is.
/Nagy malmok Békéscsabán, Orosházán, "akón, Hódmezővásárhelyen, cukor-
gyár Mezőhegyesen, kendergyár Nagylakon, sóprűgyár Orosházán, baromfifel-
dolgozó üzemek orosházán, Szentesen, Békéscsabán, stb./

A kapitalizmus térhódítása a mezőgazdaságban erősen érez-
tette hatását ezen a tájon, még reménytelenebbé tette a bérmunkássá vált
tömegek földhözjutási törekvéseit. A gazdasági élet differenciáltsága a
társadalmi osztályok szembenállását is hangsúlyozottabbá tette.

A földtelenségből, munkanélküliségből fakadó népi elégedetlenség talaján a múlt század utolsó évtizedétől már a szervezett agrárszociálista megmozdulásokra, aratósztrájkokra is sor került. Az ellenforradalmi korszak idején az illegális kommunista mozgalom is nagy szerepet játszottak a Viharsarok legjobbjai. Ezen a vidéken minden forradalmi, radikális gondolat jó talajra talált, az itt élő parasztság harcosabb, öntudatosabb volt, mint az ország más vidékén.

A dél - alföldi viszonyok ilyen jellege, sokoldalúsága miatt különösen fontos és tanulságos lehet e vidéken a felszabadulást követő hónapoknak az 1945-ös földreformnak és következményeinek részletes vizsgálata. A felszabadulás és az azóta eltelt évek helytörténetével foglalkozó munkák 1/, néhány szociográfiai tanulmány /2/ értékes visszaemlékezés /3/ statisztikai összeállítás /4/ egyetemi és főiskolai szakdolgozat tárgyalják ugyan a földreformot is, de még számos kérdés feltáratlan.

Az alábbiakban egy község, a Békés megyei Kaszaper felszabadulásának, és földosztásának a velük kapcsolatos eseményeknek, küzdelmeknek, és következményeknek részletesebb leírását, és elemzését kíséreljük meg. Kaszaper életében különösen jól lemérhető és dokumentálható az a forradalmi változás, amit a felszabadulás és a földreform a Viharsarok történetében jeleztek és tanulmányozható az a folyamat is, amely már a felszabadulás után néhány évvel a termelősövetkezetek megalakulásához vezetett.

1./ A parasztság helyzete a felszabadulás előtt Kaszaperen.

A volt Csanád megye keleti részét ahol Kaszaper 15/ fekszik már a múlt század végén is a "középbirtok" / 100-1000 hold közötti gazdaságok/ uralma jellemezte. A vármegye vezetői a dzsentrik közül is és a nemességhez jutott, volt örmény kereskedőkből kerültek ki s gyakran nem foglalkoztak a kivezlen gazdálkodással. Számos középbirtok tulajdonként vagy bérletben a kelet - csanádi mezőgazdasági munkásság uralmi cseléség vagy kizsákmányoltsága. Az egy,ást váltó bérlők ugyanis a legkevesebb befektetéssel az elérhető legnagyobb jövedelemhez akartak jutni, s ennek érdekében minden eszközt igénybe vettek. Gyakran előfordult, hogy a megtollasodott bérlők, a bérelt területet megvásárolták a kapitalizálódással tehetetlenül próbálkozó, üressebű dzsentriktől. Így került Pl; lassu és szivós behatolás után az ősi birtokos Kállog család közel 3000 holdja a múlt század 70 - 80-as éveiben a Montágh

familia kezére Kaszaperen.

Kaszaper lakosságának tulnyomó része / 1920-ban már közel 2000 ember élt Kaszaperpusztán. /6/ a kapzsi bérlők és birtokosok majorságainak nyomoruágos béreslakásaiban élt és az ő földjükön dolgozott már az első világháboru előtt is. Számosan elszegődtek a környező községek uradalmaiba, kulákgazdaságaiba, megpróbálkoztak azzal is, hogy a mezőhegyesi ménesbirtokhoz cselédként bejussanak. / Ott valamivel jobbak voltak a körülmények.

Ha volt rá mód sokan a mezőhegyesi cukorgyár idénymunkásaiként dolgoztak.

Az 1905 -7-es politikai válság éveiben a Viharsarokban sűrűn fellobbanó aratósztrájkok ideje óta Kaszaper vörös posztó volt a népellenes hatóságok szemében. 1906-ban a Montágh birtokon 90 arató tagadta meg a munkát a szerződés embertelen feltételei miatt. Hiába jelent meg a helyszínen a főszolgabíró, hiába fenyegette őket a ki-rendelt karhatalom, a munkások nem dolgoztak tovább, Megtorlásul ötöt közülük katonának hibáztak be, a többit börtönbe zárták. Ezzel az esettel egyidőben Montágh éves cselédei is meg akarták tagadni az engedelmességet / 7/ A Mezőhegyesen felállított sztrájkőrő telepről aratókat irányítottak Kaszaperre ekkor a hatóságok /8/ mivel mindig erőszak-szak nyonták el a szembeszegülőket a Kaszaperi parasztok osztálytuda-datát, harcos igazságérzetét a máskor is előforduló efféle esetek rendkívül megerősítették.

Az elégedetlenség mesterséges levezetését is célul tűzték ki, de leginkább a környező birtokok olcsó és mindig kéznél lévő munka-erővel történő ellátását akarták megvalósítani, amikor a Nagyatádi fé-le ellenforradalmi földosztás keretében, az ut és a kisvasut kereszte-ződésénél kínálkozó alkalmas helyen, 1922-ben 420 OFB ház helyet adtak a nincstelen mezőgazdasági munkásoknak. /9/ . Ezzel alakult ki Kasza-per mai belterülete, mint Nagybánhegyeshez tartozó telep. Az ellenfor-radalmi földosztás mindössze annyiból állt, hogy Nagybánhegyesen és Kaszaperen együtt 670 igénylőnek összesen 370 kat, holdat jutattak 100. Ez a megélhetéshez teljesen elégtelen volt, családonként másfél holdat sem jelentett.

Éhség, nyomor, kiszolgáltatottság volt a telep lakó-inak mindennapos élete a Horty - rendszer nehéz éveiben. Az emberek emlékezete ma is jók örzi még a megalázott, máról holnapra - élet megdöbbentő tényeit.

A 30-as években is a falu külső képe a lakosságok irtózatosszegénységéről tanuskodott. Apró, szoba - konyhás, vertfalú házcskákat, építettek, soknak csak gatzeteje volt. Egy két portát tudtak a csupán rendesen bekeríteni. a legtöbbnek cirokszáróból volt eszkabált kerítése. Ősztől tavaszig feneketlen sár szaggatta a nehezen vett lábbelit, járdát még a főutcára sem csináltak. Zsufoltság, ttbc. magas csecsemőhalálozás jellemezte az egészségügyi viszonyokat /11/, "mindn tizek házban ha volt huzat az ágyneműn. Tavasszal nem egyszer az akécfavirágot ették éhségükben.

A lakosság szerencsésebb fele le tudott szerződni egy évre valamelyik uradalomhoz, a többiek főleg a tótkomlói emberpiacra nemtek munkát keresni. Kaszaper közelében feküdt a pusztaszőlősi 1900 holdas Wenckheim birtok. A munka nélkül maradtak már kora hajnalban elindultak hogy gyalogosan kiérjenek a majorban mire az intéző felébred, s megmondja hány napszámra lesz szükség. Gyakran csak a megjelentek töredéke jutott munkához, a többi mehetett vissza a faluba. Különösen gyűlölték a telep lakói a birtokosok között a kapzsi és ravasz Montágh Pált, aki a megdolgozott napszámot is csak nagynehezen fizette ki nekik. "Aki egy napot dolgozott nálam három napig járhatott a bére után". Nem egyszer délután egy óráig is várták az emberek, mire éjjeli züllései után felébredt. Montágh különösen sok cirkot termeltetett. 15-20 pengős uzsora ért fizetett egy - egy hold cirok összes munkájáért, bár kitudomásu volt hogy a cirok betakarítása igen sok időt kíván, és a legnehezebb paraszti munkák közé tartozik, Nem volt jobb Montághnál az 1000 holdas kaszaperi Desseffy hitbizomány bérlője, Hrabovszki Pál, a volt Békéscsabai rendőrkapitány sem. Hrabovszki Csabán nagy sertéshizlaldát tartott fenn, és ehez Kaszaperi bérletén termeltette meg a kukoricát. Nyáron ott legeltették falkában az ősszel hizóba fogott sertéseket a kanászgyerekek. Hrabovszki a ledolgozási rendszer érvényesítésében is a "kiemelkedett" csak annak adott negyedes kukoricát cukorépét, aki tizedén aratásra, hordásra cséplésre, is leszerződött hozzá-. /12/

A kezesü visszaemlékezések igazát a statisztikai adatai is bizonyítják. Az 1930-as népszámlálás /13/ szerint Kaszapernek 2480 lakosa volt. Ebből 1060 élt az 1922-ben kiosztott házhelyekre épített viskókba, 707 az uralmak cseléd lakásaiban, s mindössze 513 az elszórt tanúkon. A lakosság 90 %-a mezőgazdasági munkából élt. /Kereső, vagy eltartott/ Az agrárnépesség rétegződése az alábbi volt

Az összlakosság 19 %-a /198 kereső, 278 eltartott cseléd
34,9 %-a / 302 kereső, 451 eltartott Mezőgazdasági
munkás.

13 %-a /63 kereső, 80 segítő családtag/ 180 el-
tartott kisbérlet.

22 %-a őnnálló kevés saját földdel rendelkező
/mindössze 17-en voltak 15-50 holdasok a
többi 113 csak 10 holdon aluli nadrágszij-
földes./

Az 1940- ben végre őnnálló községé alakult Kaszaper /14/
agrárproletárjainak dádélgetett álma a Horty - rezsin éveiben mindig
a földszerzés volt. Azt hizzék hogy ha őnsanyargató, kinzó kakarékos-
kodással és tulhajszott munkával néhány holdat szerezni tudnak,
megalapozhatják a jövőjüket, megszabadulhatnak a birtokosok kénye -
- kedvétől a napszámoskodás bizonytalaságától. A 30-as évek első
felében eladó lett a falu melletti 1000 holdas Dessewffy hitbizomány.
A kaszaperiek a hír hallatára szervezkedni kezdtek; összeirták , ki
tud egy egy holdat venni. Mindjárt össze is szedték az első részle-
tet, megegyeztek az eladóval, hogy a falu magas áron 800 pengőért
kat, holdanként / megveszi a birtokot, és felparcellázza. Ekkor lé-
pett közbe a bolettás a világban megtollasodott tótkomlosi malmoscsa-
lád a Pipisek. Kihaszználva a kaszaperiek pénztelenségét, ügyes ravasz-
kodással a falu földtelenjei elől fele áron / holdanként 400 pengő-
ért/ megvásárolták az 1000 holdat. A falusiak kísérlete így kudar-
cal végződött, de nem felejtették el a Pipiséknek hogy kiennizték
őket./15/ Nem enyhítette lényegesen a kaszaperi földinséget az
1939. évi IV. t. c. alapján 1941 -43-ban végrehajtott manőver sem.
A fasizta zsidó törvények hatálya alá eső Montágh család földjéből
nagybánhegyesen 1947 holdat adott el ill. osztott fel kisbérletbe
az Országos Földhivatalintézet. A terület harcos község Mezőkovácsháza
Nagybánhegyes és Kaszaper/ igénylői között került szétosztásra.
Kaszaperről mindössze 36 család jutott ezen az uton 3-5 holdas
kisbérlethez /16/ k942 tavaszán még újabb csapás is érte a közsé-
get; a tavaszi árvíz a talajvizfejlődés eredményeként sok ház össze-
dolt, s maradtak is lakatlanul ugyan de vizesek voltak, 1942-43-ban
olajkutató németek jelentek meg a faluban, Néhány helyen eredményesen
furtak, s az olaj kitermelését is megkezdték. 1944. januárjában 112
db. 600 öles házhelyet osztottak az elégedetlenség levezetésére.

Ilyen körülmények között is a legkissebb lelkesedés sem fűtötte a falu lakóit, a magyar uralkodó osztályok szovejetellenes háborujáért. A főjegyzőn, a levanteoktaton, a birtokosokon és néhány nyilason kívül mindenki a németek csufos verespjének örült s a nyomorúságot megsokszorozó öldöklések végét várta. A 19-es hagyomány a kaszaperiekben is élt. Szovjeutióban megszlütetett ujarcu világról is halottak a 20-as évek végén hazakerült hadifoglyoktól. A fasizta propagandának sohasem hittek ugyan, de a közvetlen felszabadulás reménye csak 1944. nyarán a romániai események után csillant meg előttünk. A Vörös hadsereg gyors előre törése gyávává tette a basáskodó tisztviselőket és birtokosokat. Amikor a Szovjet csapatok 1944. szeptember végén elérték Makót, Nagylakot, Kaszaperről is elmenekült Imre Tibor a népellenes főjegyző, Montágh Pál, akinek sikerült addig otthon maradni, Sipos Béla gabonakereskedő és még néhányan. /17/ A község lakói ekkor már egyre közelebről hallották az ágyudörgést; a harc teljesen céltalanságát felismerő magyar katonák közül nem egy civil ruhát kért és kapott Kaszaperen. A katonagunyát a kemencében elégették, vagy elásták és civilben bujkáltak a lakosság segítségével a szovjet egységek megérkezéséig.

2./ A felszabadulástól a földosztásig. A kaszaperi Nemzeti Bizottság tevékenysége.

A 2. Ukrán front csapatai 1944 október 6-án gyors támadást indítottak a 9. csapás keretében. A szovjet egységek előnyomulása oly eredményes volt, hogy ezen az egyetlen napon a Viharsarok nagyobb részét felszabadították, -Az elsőhetekben a dolgozók legnagyobb része tanácstalan volt Kaszaperen is egy kissé. Naponta tapasztalták, hogy a szovjet hadsereg katonáinak emberségét, hogyan alakítsák át életüket, hogyan alakítsák kia szabadság birtokában új viszonyaikat. A bizonytalanságot, mint általában mindenütt, Kaszaperen is a kommunisták szüntessék meg, ők vették kezükbe a község irányításátm indították meg az életet.

Kaszaper kommunistái elsősorban a környék legerősebb párt-szervezetétől, az orosházitól kaptak utmutatást és segítséget. Orosházán az illegalitás idején is dolgozó Párt már a felszabadulás utáni napokban talpra állt, 1944 október 14-én ujjaalakult /18/ A kaszaperi kommunisták már a 30-as évekből ismerték az orosházi elvtársakat. A felszabadulási utáni első napokban Varga Gyula kommu-

nista földmunkás felkereste Kaszaperről Keresztes Mihályt, az orosz pártszervezet titkárát, és tőle kapott utasításokat. Ettől kezdve közel egy esztendőig a tapasztalt, erős szervezettel rendelkező orosháziak elvi irányítása alatt dolgoztak a Kaszaperi kommunisták, segítségükkel alakult meg a MKP. Kaszaperen a legöntudatosabb agrárproletárokból, 1944 október második felében /19/. "kommunisták legfontosabb feladata az első időben az volt, hogy tudatosítsák az alapvető változást, rábresszék az embereket az szabadság adta lehetőségekre. A legfontosabb kérdések közé tartozott, hogy a nehéz körülmények között is biztosítani tudják a jövőévi kenyeret, az őszi buza elvetését és a betakarítást. A szovjet parancsnokság igen nagy segítséget adott ehhez. A 100 holdon felüli birtokok terménykészletét a szovjet egységek lefoglalták és a szegényparasztoknak osztották ki vetőmagként. Kaszaperen Pipis birtok cselédei, nagy nehézségek árán, jórészt kézi munkával számottevő területet bevetettek a maguk számára a kapott gabonával. "Adok magot csak vessetek, legyen kenyereitek jövőre" - mondta heiki az orosz parancsnok /20/

A mezőgazdaságot súlyosan megviselte a háború a községben. Az utolsó békeévben volt 427 lóból 35 / jobbadán alig használhatók/, a 463 szarvasmarhából 59, 8 traktorból 3 maradt meg. /21/ Mindez rettenetes igaerő hiányt okozott. Az emberek között sokan ásóval próbálkoztak a teheneket vagy önmagukat is az eke elé fogták. A megfeszített munka eredménye nem is maradt el; 1944 őszén 950 kat. holdon került a földbe a buza Kaszaperen. Az előző évben 950 kat. hold buza vetés volt a községben 108 holdról a cirkot betakarítani már nem tudták ugyan a tél beálta előtt /22/ de így is megmutatták, hogy biznak a kialakuló új rendben és munkaszeretetük mindenre képes. Az 1944. december végéig tartó enyhe időjárás szerencsére megkönnyítette a dolgukat.

Az őszi mezőgazdasági munkák lezárása idejére világosabban kibontakoztak már a kaszaperiek előtt a kialakuló új demokratikus rend körvonalai. A rádióból a gyérem odajutó ujságokból nagyobb városokból hazakerülő emberektől mind arról tudnak. A téli hónapokban így a kommunisták tudósító munkája nyomán kibontakozhatott a falu politikai élete.

1944. december végén indulhatott meg szerény keretek között a közigazgatás működése Kaszaperen, a régi előljárósággal és azokkal a tisztviselőkkel, akik nem menekültek el. A Magyar Kommunista Munkáspárt helyi szervezete Varga Gyula titkár személyében politikai ellenőrt küldött ki az előljáróság mellé-. Varga Gyula kiváló ember ismerettel két és fél hónapig látta el feladatát, közmegegyezésre 23/

A szegedi kezdeményezések hatására a legfontosabb helyi demokratikus népi szerv, a Nemzeti Bizottság megalakulására is sor került. Valószínűleg 1945január 1-én kezdte meg működését az u.n. ideiglenes bizottság. Ennek véglegesítése céljából január 7-én a község házán, a községi képviselő testületet, helyettesítésére választották meg a községi Nemzeti Bizottságot az addig megalakított két párt /MKP. kisgazdapárt/ és a helyi Földmunkás Szakszervezet/ 1944 december végén szerveződött meg / képviselői. Az új népi forradalmi szerv első ténykedése a karhatalom fellállítása volt. 8 közemberből és egy parancsnokból álló rendőrséget szerveztek. Fizetésüket úgy oldották meg, hogy minden földtulajdonosnak kat. holdanként 1 pengőt kellett havonta befizetnie. Ebből a parancsnoki havi 250, a legénység pedig 200-200 pengő illetményt kapott /24/

A Nemzeti Bizottság megalakulásától kezdve minden elismerésre méltó hozzáértéssel, fejlett osztályharcos szemlélettel irányította a falu életét. Ez elsősorban a bizottság kommunista tagjainak az érdeme. A hozott döntések intézkedések tanúsága szerint a Nemzeti Bizottság bátor kézzel oldotta meg a legfontosabb kérdéseket, intézkedéseket. Első helyen a közelátás biztosítása szerepelt. A téli hónapokban a tüzelő, élelem, és a lábbeli beszerzése volt a legégetőbb. Január első felében rendszeres fakitermelést indított meg a Nemzeti Bizottság a határban, a rászorulóknak részére. Arra is gondoltak, hogy a hazaszállításnál kérhető fuvardíj felső határát méltányosan megállapítsák /25/. Biztosították a lehetőségekhez képest a zsirellátást, kiszélesítették a közgyógyyszerellátást /26/ A szovjet parancsnokság segítségével Romániából beszerzett só, cipőtalp, kiosztását és annak ellenőrzését is megszervezte a bizottság. Mivel helyben csak egyetlen rozoga darálómalom volt, Tótkomlóra, a Pipisek malmába jártak búzát őrletni a kaszaperiek, a Nemzeti Bizottság irányítása mellett /27/. Az egyik elmenekült kisebb birtok Vén Jakab tábornoktanyáján az ott tárolt burgonyát 28 pengőért má-

zsánként kiosztották. Akinek pénze nem volt, az új termésig kölcsön kapta /28/. A hadbavonultak rászoruló családtagjainak a megsemmisítésére a Nemzeti Bizottság egyenként ingyen 3-5 mázsa csőveskukoricát osztott ki /29/. Az élelmezés biztosítása helyben is nehéz feladatot jelentett, a városi munkásságot testvérüknek tartó kaszaperi agrárproletárok mégis komoly mennyiségű élelmiszert /70 mázsa liszt, 18 mázsa bab, 62 kg, borsó, 73 kg. szalonna, 1900 db. tojás, stb/ adtak össze 1945 február 10-ig a felszabadult, éhező pesti lakosság részére /30/.

A Nemzeti Bizottság már a legelső hetekben foglalkozott a cselédek, napszámosok szociális viszonyaival. Elsősorban jogos, megszolgált bérük iránti követelésüket támogatta. A helyi földmunkás szakszervezet pl. panaszt emelt amiatt, hogy a Pipis birtokon a cseléd-ségnek nem fizették ki a szerződés szerinti bért. A bizottság maga elé hívatta a birtok intézőjét, és utasította a bérek mielőbbi kifizetésére. Egy napszámosnak az őt foglalkoztató gazda 30 napi napszámmal tartozott. A Nemzeti Bizottság kötelezte a gazdát adósága rendezésére és az ügyet, mint kihágás áttette a községi bírósághoz is. /31/

Márciusra, nagyjából rendszeresség vált a vasút forgalom a főváros és a vidékiek között. Az utazási lehetőséget kihasználva, megindult az élelmiszerekkel a nagyarányú batyuzás, amely gyakran üzérkedéssé, feketészéssé fajult. A Kaszaperi Nemzeti Bizottság hamar észrevette a haszonleső elemek üzelveinek veszélyes voltát, és miután a földmunkás szakszervezet javaslatára még a bizottság három tagját is kizárták a feketezés miatt, elhatározták a baronfiszedők, állandó ellenőrzését. A szakszervezet megbízott embere végezte a csirkefogók állandó szemmeltartását, s ennek fejében a kofáknak jövedelmük 15 %-át a szakszervezet céljaira kellett befizetniük. /32/. A faluban működő egyetlen terménykereskedő és a darálómalom folytonos ellenőrzésére is gondot fordítottak.

Már a téli hónapokban arra összpontosította minden erejét a Nemzeti Bizottság, hogy a legfontosabb a tavaszi mezőgazdasági munkák lebonyolítását biztosítani tudja. Már január 16-án megállapította, hogy a legelső feladat e téren a bizonytalan időkben kissé meg-ingott munkamorál megjavítása /33/. A legnagyobb nehézséget az iga-erőhiány jelentette. A bizottság kénytelen volt elhatározni, hogy a fejősteheneket is igába kell fogni. Egyedül a félidőn túl vemhes tehenekkel és a hétnél nem régebben borjadzottakkal tudtak kivételt tenni /34/

A tavaszi munkák előkészítését és lebonyolítását a Nemzeti Bizottság döntései alapján már az irányítása alatt álló Termelési Bizottság hajtotta végre. Ezt a népi szervet, az alispán leirata nyomán, 1945. február 20-án alakította meg a Nemzeti Bizottság, az addig megszerződött 4 párt / MKP, kisgazdapárt, Parasztpárt, Polgári Demokrata párt, / - a három utobbinak és az áprilisban fellépő Szociáldemokrata Pártnak számottevőbb tömegei Kaszaperen sohasem voltak, a földmunkás szakszervezet 1-1 képviselőjéből és a községi gazdasági előjáróból. /35/

a termelési bizottság éber szemmel figyelte a birtokosokat akik hajlandóságot mutattak arra, hogy a németek visszajöttét várva, szabotálják a munkák elvégzését. A Nemzeti Bizottság figyelmét már februárban arra hívta fel a termelési bizottság, hogy a 1000 holdas Pipis gazdaságban és a Hrabovszky Pál 250 h oldján nem gondoskodtak kellőleg még az elmúlt évről betakarítatlan maradt kukorica letöréséről., és a cirok levágásáról sem. A falu földtelenjeit bizza meg ekkor a termelési bizottság a kukorica és a cirok betakarításával s nekik adta a letört cső felét és a levágott szarát.

/36/ Ez a megoldás komoly beavatkozást jelentett a birtokosok gazdálkodásába, gazdaság tulajdona ráébresztette őket arra, hogy korlátlan uralkodásunknak vége van. A Pipis gazdaság tulajdonosai, felismerően a helyzetet, a családba benőült ravasz ügyvéd tanácsára, fondorlatos ajánlattal fordultak a Nemzeti Bizottsághoz: a birtok gőzekéjét tavasszal a termelési bizottság rendelkezésére bocsátják, amit adaját tavaszi búzájukhoz a szükséges területet fölshántásuk. Csak ezután szántanak ők a kukorica alá, amikor a gőzeke a kisparasztok földjét is fölshántja. A látszatra nagy önzetlenséget mutató ajánlattal a Pipisek elsősorban munkaerőhöz szerettek volna jutni, Cselédek ugyanis nagyjából otthagyták őket. Pipisek ekkor már tudták, hogy a földreformra sor kerül, a részletekkel azonban még nem voltak tisztában. Arra számítottak hogy a kaszaperiek jóindulatát sikerül megnyerniük ezzel a vállalkozással, s ez hasznukra lehet majd. A gazdaság feltételei szerint kisholdanként, fogasolással együtt, 2-3 napo napszámért végez a gőzeke a szántást. A gép személyzetét Pipisek, a kazánfűtéshez szükséges tüzelőt a szántató adná. A nagy igaerő hiányra tekintettel a Nemzeti Bizottság kénytelen volt elfogadni az ajánlatot. Ellenőrzésével a szántási sorrend megállapításával a termelési bizottságot bizza meg.

/37/ A megegyezés ellenére is vontatottan haladt a szántás márciusban a Pipis gazdaságban. A Nemzeti Bizottság emiatt leváltotta a birtok intézőjét és egy gazdasági iskolát végzett, helybeli lakost állított helyére, ezzel jórészt teljesen átvette a gazdaságban az irányítást. Pipisék ügyvéd veje tiltakozni próbált a határidőt ígérgetet de hiába a szabóáló intéző elbocsátását nem tudta megakadályozni.

/38/ A birtokosokkal folytatott ilyen küzdelmek komoly szerepet játszottak a kaszaperi osztlyharc kiéleződésében, könnyebbé tették az öntudatosabb elemek helyzetét, segítségét jeletettel a szembenálló frontok elkülönülésében.

A falu életét irányító Nemzeti Bizottság egyébként megválasztása óta lényeges fejlődésen ment át. 1945- januárjában, a megalakulása után 2 héttel a pártok és a földmunkás szakszervezet képviselői mellett, a politikai szervezetekkel egyhanguan, a hadirokkantak 1, az iparosok pedig 3 helyet kaptak benne. /39/. A Nemzeti Bizottság első elnöke a megalakulás után egy hónap múlva lemondott, mivel, mivel a nemzetvédelmi kereszt tulajdonosa volt.

Utoda is csak 2 hónapig viselte tisztségét /40/. Mindketten kissé ovatos és forradalmibb megoldásoktól visszariadó emberek voltak, helyettük általában a bizottság egyes tagjai kezdeményeztek.

Az MKP. helyi szervezetének érdeme, hogy 1945. márciusában a Nemzeti Bizottság átalakult és összetételében jelentősen megváltozott. A kaszaperi KOMMUNISTÁK A DEMOKRATIKUS közigazgatás kialakítása céljából a Nemzeti Bizottság az erepkörének megváltoztatására tettek javaslatot. Megállapították, hogy addig ez a bizottság volt a község gazdasági, politikai életének egyedüli irányítója és a felosztott községi képviselőtestület funkcióját ~~sz~~teljesen ellátta. Az élet megindulásával szükségesség vált a közigazgatás újjászervezése, ennek érdekében a Nemzeti Bizottság csak a politikai és szociális kérdésekkel foglalkozzák ezután, egyébként bizza az ügyeket a demokratikus megválasztandó előjáróságra és képviselőtestületekre /41/. A javaslatot elfogadva, 1945 március 31-én ujonnan delegált tagokkal alakult meg ismét a Nemzeti Bizottság Kaszaperen, a 4 demokratikus párt és a földmunkás szakszervezet 2-2 küldötjéből. Elnökévé Kovács Ferencet választották, aki nek harcos kommunista múltját /1919-ben a csanádapácai direktórium tagja s az ottani Vörös Őrség parancsnoka volt. /mindenki ismerte a faluban./42/ A kedvező személyi változások ellenére 1945. március 31-e után a Nemzeti Bizottság szerepe egyre jobban összezsugorodott.

Ennek két fő oka volt: Az egyik az hogy 1945. április 1-én megalakult a községi Földigénylő Bizottság és annak munkája, a földkérdés megoldása került közel két évig a község életének középpontjába. A Földigénylő bizottság elnöke szintén Kovács Ferenc lett, a tagok jórésze is a Nemzeti Bizottság legmozgékonyabb, legharcosabb elemei közül került ki. A másik okot abban kell látnunk, hogy 1945 április 8-tól a község előljároságának újraválasztása /43/ után a Nemzeti Bizottság hatásköréből kimaradtak azok a mostmár hatóságilag intézett ügyek, amelyekkel működésének legnagyobb részében olyan határozott kézzel foglalkozott. Az elvi irányítást a politikai ellenőrzést /az igazolásnál/ pl. ezután sem hanyagolta el a a Nemzeti Bizottság, Földigénylő Bizottság, Termelési Bizottság képviselőtestület/ nem volt szükség arra, hogy formálisan jegyzőkönyvezett formában is összehívják a Nemzeti Bizottság szerepe erősen lecsökkent, mert harcosságt, célkitűzéseit a jórészt azonos személyekből álló Földigénylő Bizottság vezette, és vette át, és valósította meg. Mindez a helyi kommunisták vezető szerepét is jelenetette, hiszen ők adták a Nemzeti Bizottság és a Földigénylő Bizottság legjobb, legtevékenyebb tagjait. 1945. nyarától kezdve a Nemzeti Bizottság tagsága sokat változott, elvesztette már a legfontosabb problémákat megoldó helyi csucsszerv jellegét, ülései kevés jelentőséggel bírtak, egyre ritkábbakká váltak, nem egyszerkoalíciós torzsalkodás, személyeskedés is napirendre került.

Háron hónapon keresztül, a legnehezebb hónapokban a kaszaperi Nemzeti Bizottság tevékenysége maga is fényesen bebizonyosította a fofradalmi, népi önkormányzat erejét, osztályharcos magatartásával, a dolgozók érdekeinek messzemenő védelmével, nagyban hozzájárult a kialakuló új rend iránti teljes bizalom megteremtéséhez. Működése rendkívül pozitív volt. A későbbi időkben, szerepkörének leszkítésével, jelentőséget nem tudta megőrizni, politikailag a helyi Földigénylő Bizottság lett az utóda a gyakorlatban.

3./ A földosztás.

Közismert tény hogy a Viharsarok, különösen pedig Orosháza kommunista földmunkásai a felszabadulás után elsőként indítottak mozgalmat a réóta várt földosztás érdekében. Az orosházi MKP. szervezet, ár 1944. november 21-i jelentésében gyökeres földreformot követelt és azt tömeggyűléseken is hirdette.

/44/. Ezt hangoztatta a Magyar Kommunista Párt 1944 november 30-án kiadott programja, a Független ségi front, majd az ideiglenes Nemzeti Kormány kiáltványa is /45/. A gyakorlati megoldáshoz szükséges intézkedéseket az orosháziak már 1945. január 28-án népgyűlésen követelték s küldöttségek útján hozták ezt a debreceni kormány tudomására /46/. Az agrárproletariátus legjobbjából az orosházi Nemzeti Bizottság már 1945. február 1-én létrehozta a Földreform Bizottságot a földosztás előkészítésére /47/, másfél hónappal a földreform rendelet megjelentése előtt.

A közeli orosháza eseményei Kaszaperen sem maradtak határ nélkül, a földosztás gondolata itt is termékeny talajra talált. A kaszaperi földmunkásság öntudatának fejlettsége azonban a lényegesen alacsonyabb volt, s így nem mertek a földreform azonnali megvalósításához fogni, bár a gondolat erősen foglalkoztatta őket. A Nemzeti Bizottság 1945. február 24-i ülésén arról esett szó, hogy a Hrabovszky és a Pipis birtoknál kell megkezdeni a földosztást. Valamennyi földet ki is mértek a Pipis majorban de nem kimondottan a földreform jegyében hanem amiatt hogy Pipisék nem műveltették meg. A törvények tisztelete a a Horty - rendszer éveiben beidegződött félelem még hatott annyira, hogy radikális lépésekhez nem mertek folyamodni, különösen amikor a Pipisék vállalták, hogy minden földjüket megműveltetik, bár cselédségük jórésze otthagya őket /48/. A földosztás elkerülhetetlenségét 1945. márciusában már a kaszaperi birtokosok is látták különösen a Pipisék agyafurt ügyvéd veje. Hogy nemtsék ami menthető, a földreform megelőzésének szándékával kőrmönfont két ajánlattal álltak a Nemzeti Bizottság elé, azzal, hogy a bizottság válassza a számára megfelelőbbet: 1./ 1000 holdas gazdaságuk felét hajlandók a szakszer vezet által kijelölt személyeknek kishaszonbérbe kiadni, holdanként 200 kg. buzaértéért. 2./ A teljes birtok házikézelésében marad s azon a buzát 1/7, az árpát, a zabot 1/6? A KAPÁSOKAT FELERESZÉÉRT adnák munkálatra. Gőzekéjükkel saját kezelésü területeik után a bérbeadott parcellákat is felszántanák az 1. sz. variáció elfogadása esetén.

A Horty rezsin alatti viszonyokhoz képest kedve zőnek tűnő két ajánlat, amelyekkel egyedül a birtok valamilyen formában való megtárgyalása volt a Pipisék célja, kisség megingatta, de nem tévesztette meg a Nemzeti Bizottságot. Íles vita után a bizottság megállapította, hogy Pipisék hetek óta halasztgatják a gőzeke üzembeállítását és szabotálják a tavaszi munkákat /49/. A Bizottság követke

ző ülésén, a sürgős tavaszi szántás vetés folyamatos ságra érdekében, beleegyezett abba, hogy a Pipis gazdaság a tulajdonosok kezén maradjon, sőt még 3 pár ökröt is kölcsönadott nekik, gondozokkal együtt, a szántáshoz cserébe a gőzeke munkáért. Az ülésen Pipisék ravasz veje, is jelen volt és demagog módon, a kölcsönös megértésre hivatkozva próbálta megzavarni a fejeket /50/. Mindenesetre külső támogatás, biztatás kellett ahhoz, hogy Kaszaperen a földosztás megindulhasson. Féltetek még az emberek attól, hogy önkezdemenyezésből megcsinálják.

A földreformról szóló kormányrendelet megjelenése után néhány nappal, 1945. március 20-ára körül, a Kaszarei MKP. szervezet levelet kapott az orosházi kommunistáktól. azzal a felhívással, hogy március 30-ig alakítsák meg a Földigénylő Bizottságot és kezdjenek hozzá az igényjogosultak összeírásához /51/. Március 30-án a községben kifüggesztették a földreformrendeletet közlő plakátokat és szétosztották az elismerő füzeteket /52/. A falu legöntudatosabb földművelői érezték is, hogy elérkezett a cselekvés ideje, az új rend adta lehetőség valóra váltása már az ő közvetlen feladatuk. Ez forradalmi határozottsággal gyorsan meg is történt.

Ilyen előzmények után kerül sor a Földigénylő Bizottság megalakítására. Március 29-e körül igen népes összejövétel volt a földművelői szakszervezet helyiségében. Kovács Ferenc felszólalt, hogy már itt van március 30-a, a bizottságot meg kellett volna alakítani, máigsem történt semmi. A jelenlevőknek tetszett a gondolat, sokan mégis ovatosságból megjegyezték: " Nem jó evvel komédiázni, mert még megégetheti a szánkat! - válaszolta Kovács Ferenc és elmondta, milyen formában kellene a bizottságot megválasztani. Az emberek helyeselték a javaslatot, csak a vezető tisztségre nem igen akart vállalkozni egyikük sem. Kovács Ferencet kérték hogy vállalja el. Kovács elvtárs arra hivatkozva szabadkozott, hogy ő iparos ember /cipész/, végül mégsem ellemkezett, mivel minden támogatást megígérték neki /53/. A megtartott választásokon Kovács Ferenc lett a 16 tagú Földigénylő Bizottság elnöke és egyben az öttagú operatív bizottság vezetője is. Két törpebirtokoson kívül az egész testület napszámosokból tevődött össze /54/. A megalakulás tényét azonnal Makóra, az ott 1945 március 25-én megszerveződött /55/ Csanád megyei Földbirtokrendező Tanácshoz, amelyek tagjai közül egy Kaszaperre is eljutott rövid időre, a helyi munka megindításának segítése céljából.

A Kaszaperi Földigénylő Bizottság 1945. április 4-én kezdte meg a birtokosok alapján az elkobzandó és kisajátítandó birtokok összeírását.

kok és ez igénylők összeírását- Már az első napokban 605 igénylő került a listára, s a bizottság megkezdhette a jogosultság és a juttatás mértékének egyénenkénti elbírálását. Már az első napon késő éjjelig tárgyaltak napokon keresztül. Azt akarták hogy a föld minél előbb kimérhető legyen, a tavaszi munkákata juttatottak még idejében elvégezhessek. Április 8-ra elkészült a kért elkobozások éa kisajátítások jegyzéke, valamint a vázlatos felosztási tervezet. Kovács Ferenc, Varga Gyula MKP. titkár és két bizottsági tag vitt minden április 10-én Makóra, a megyei Földbirtokrendező Tanácshoz, helybenhagyás végett. A kaszaperi agrárproletárok indokai súlyosak és megdönthetetlenek voltak., a megyei tanács így az alábbi elkobzásokat és megváltozások azonnal engedélyezte:

Szöllősi Jenő és neje 67 kat. hold ingatlanának elkobzását, mivel a nyilasok országos pártvezére volt, a Szállasi Kormány miniszterelnökhelyetteseként működött 1944 október 15 után, az ideiglenes Nemzeti Kormány háborus főbűnösnek nyilvánította. /56/

Poledna Béla. a falu volt orvosa annak idején megvette egy eladósodott szegényparaszt földjét, tanyáját és télvíz idején csen-dőkőkkel az országuttra lakoltatta ki, emiatt az egész község meggyűlölte. Mint népellenes egyéntől 30 kat. hold földjét elkobozták. /57/.

Lukács István técsői főszolgabíró 42 holdját is elkobzásra hagyták jóvá, mivel kaszaperi birtokán rendkívül zsarnok módszereket alkalmazott és fennhéjázva dicsekedett azzal, hogy Técsőn 350 zsidót internáltatott /58/.

Elkobozták még egy makói ügyvéd 5 holdját is. A megváltozott birtokok az alábbiak voltak.:

Makó város 435 holdja a kaszaperi határban.

Tótkomlós község 430 holdja legelő /Ez később hosszas vita oka lett a kaszaperiek és a tótkomlósiaiak között/

Pipis testvérek 520 holdja. / 5 testvér volt így a 480 holdat meglehetett hagyni egy tagban./

Montagh Pálné 50 holdja.

A budapesti Kálvin téri Református Egyház 52 holdja. /100 hold megmaradt.

Mindez összesen is csak 1648 kat. holdat tett ki. A jóváhagyások alapján a kaszaperiek kezdetlegesen föltérképezték a kiosztandó s a Földigénylő Bizottság teljes ülése megállapította a jut-

tatás normáját: Egy jogosult család 4 kat. holdat és minden családtag utáni további 1-1 holdat kap. A juttatható föld felső határát 15 holdban jelölték meg./59/. A Földigénylő Bizottság 495. jelentkező /főleg családfő/ igényjogosultságát ismerte el, akik között 35 gazdasági család, 169 mezőgazdasági munkás, 208 "törpebirtokos" /akinek egy teljes holdja sem volt/, 57 "kisbirtokos" /gyakorlatilag, szegényparaszt/ és 21 kisiparos volt. Április 10-ig 3011 holdat igényeltek Kaszaper földtelenjei, viszont a jóváhagyottan kiosztható terület alig volt több ennek felénél /60/. Bár az első hónapokban ennél többet osztottak ki, már a föld felénél tényleges felosztása előtt jelentkezett a később nehéz problémát okozó földhiány. A jogos igénylőket már kezdetben sem lehetett teljesen kielégíteni, pedig ANADTAK néhányan, akik eleinte óvatosságból nem mertek jelentkezni, számosan katonáskodtak a demokratikus hadseregben is akik földre számitottak. Miután a Földigénylő Bizottság elhatározta, hogy a kisebb juttatásokat a falu közelében adják s a nagyobbakat a távolabbi háttárrészekben, népgyűlésen ismertették a kiosztás lebonyolításának módját-. A gyűlésen megjelent néptömeg a számhuzásos megoldás mellett döntött /61/

Április 14-én egy ügyes parasztember vezetésével, Makó város birtokán megkezdődött a föld kimérése. Az évszázados álom eljutott a beteljesedésig. A munka meggyorsítása érdekében április 16-én második 20-án pedig egy harmadik földkimérő csoportot is alakítottak. Megfeszített munkával a lelkesedéstől hajtva már április 25-re befejezték az addig jóváhagyott földek kiosztását, Kaszaperen. Április 28-29-án Kovács Ferenc, a Földigénylő Bizottság elnöke már a juttatás kész, szabályosan letisztázott listájával utazott Makóra és május 14-én, a föld kiosztásának megkezdése után egy hónappal az ötös bizottság minden jutatottnak helyszínen birtoklevéllel birtokába adta a földet. Május 17-18-án a megyei tanács által utólag engedélyezett Hrabovszki földek /183/ hold. kiosztása is megtörtént, bár ebből 100 holdat házhelyek céljára szükséges területekért, csereingatlanért tartalékban hagytak. /62/. Igen gyorsan lebonyolították őket Kaszaperen a föld kiosztását. Ez az agrárproletárok tette rejét és a helyi kommunisták jó szervező munkáját tudatosító tevékenységének sikeres ségét bizonyítja, s a Földigénylő Bizottság erőteljességét dicséri, ugyanakkor elsősorban a földinség nagy arányait mutatja-

Az ujjgazdák a maguként éjt nappalé téve dolgoztak azért, hogy mielőbb a földbe kerüljön a mag, pótolják az őszi elmaraást. A vármegyei szobejt katonai parancsnokság mindent megtett, hogy megkönnyítse az ujonnan jutottak megerősödését, a kaszaperiek számára pl; 53 mázsa petroléumot utalt ki üzemegységenként, szántási válra áprélis 14-én /63/. megfeszített, küzdelmes munka eredményeként 4510 kat. holdon végezték el Kaszaperen a tavasziak vetését /64/. minden talpalatnyi földet megmunkáltak.

4./ A reakció ellentámadása, harc a földreform megvédéséért és továbbfejlesztéséért.

A földosztás forradelmi lendülete a volt birtokos osztály tagjait az első hetekben teljes visszahuzódásra kényszerítette. 1945. nyarán amikor a reakció már országosan rendezni tudta alaposan is megtépzott sorait és támadni kezdte a népi hatalmat, a volt tulajdonosok is felocsudtak, és a régi összeköttetések, a hivatalokban megbuvó népellenes tisztviselők segítségével megpróbálták visszacserezni a paraszti kézre került földjeiket. Elsősorban a bonyolult jogszabályokban való paraszti járatlanságot igyekeztek ravasz módon és nemegyszer némi sikerrel kihasználni. Mindezea z osztályharc fokozottabb kiéleződését eredményezte. Kaszapernek a minden hájjal megke Montágh Pállal kellett a legtöbbet viaskodnia. Montághot elsősorban a Csanád megyei Gazdasági Egyesület, a birtokosok szellemét továbbéltető érdekvédelmi szervezet és a megyei közigazgatás reakcios hivatalnokai támogatják. Az előljáróság, az MFP. szervezet és a földmunkás szakszervezet előterjesztése alapján, a kaszaperi Nemzeti Bizottság x már 1945. május 20-i ülésén követelte, hogy Montághot távolítsák el a vármegyei munkabérmegállapító bizottságból, mivel a község népellenes kizsákmányolónak tartja. A Gazdasági Egyesület Ekkor megvédte őt és s játdelekált jának vallotta /65/. A hivatalos erőt maga mögött érző Montágh Pál 1945. júniusában vérszemet kapva páratlanul kapzsi követeléssel állított elő- A részére meghagyott 100 holda t a termelési bizottság a földosztás során kishaszonbérletekbe mérte ki. E földbe 1944. őszén a falusiak emberfeletti munkával buzát vetettek. Mont ekkor elmenekült, most mégis azt kívánta, hogy a buzatermés őt illesse. A megyei Földbirtokrendező Tanács tisztviselői között Montághnak számos kebelbarátja kakadt, így Makón az ő javára döntöttek.

A Kaszaperi Földigénylő Bizottság felháborodva fogadta a megyei uká és az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz fellebbezett. Kifejtették

a kaszaperiek, hogy haszonbér fizetésére hajlandók ugyan, de ha 1944. őszén a falusiak nem vetnek, a föld parlagon maradt volna, és így nagy igazágtalanság lenne, ha a termeléshez Montágh munkanélkül hozzájutna. /66/. Végülis Montágh nem kapott semmit, bár júliusban még egyszer követelődött a Nemzeti Bizottságnál. Nem riadt vissza attól sem hogy mint "nagy demokrata" szerepeltesse magát. 1945 nyarán vörös csillagot tűzött és úgy jelent meg a faluban. Varga Gyula a kommunista párt helyi titkára, s a nép nagy helyeslése mellett azonnal levetette vele a csillagot, nem engedte meg az átlátszó játékot. /67/, A kaszaperi termelési bizottság 1945 nyarán a betakarítás megkönnyítésére, igénybevette Montágh Pál cséplőgépét is. A volt birtokosokat ézivesen támogató megyei gazdasági felügyelőség mindezt jogtalanak ítélte és a gép ellenértékének megtérítését, valamint a géprész felét a volt tulajdonos részére követelte /68/. A falu vezetői, igazuk tudatában, nem vették ezt tudomásul.

Pipisekkel is 1945. -ős termelés körül csapott össze újra a község parasztsága. Az 1944 őszén cselédjeik által elvetett buza termésére jogot formáltak Pipisék, habár a vetőmagot a Vörös ~~Szikk~~ hadsereg adta, nem ők. A megyei Földbirtokrendező Tanács Pipisék követelését jogosnak találta, s beidézte a földigénylők vezetőjét Makóra, az ügy megmentésére. Kovács Ferenc és társai nem jelentek meg, erre három tanácstag kiutazott kaszaperre, helyszíni vizsgélat céljából. A Pipis majorban telepedtek le s ott kihallgatták a volt cselédek. Pipisék ügyvéd veje jelenlétében adacitálták Kovács Ferencet, mint a Földigénylő Bizottság elnökét is. Mindjárt előre elkészített jegyzőkönyvet akartak aláíratni vele, amely szerint a termés 1/7 részét a volt cselédeknek adják Pipisék, a többi az övéké. Kovács Ferenc nem írt alá semmit. Arra hivatkozott, hogy 1944 október 6, Kazsper felszabadulásának napja után Pipiséknek nem lehettek cselédek, ez a fogalom megszűnt, a volt cselédek maguknak vetettek és nem a birtokosoknak, tehát a termés őket illeti. Ezen az sem változtatott, hogy pipisék 1945 április végéig kifizették a cselédek bérét. Kovács Ferenc bátor fellépését látva, Pipis Pál cseléhez vezette, folyamodott: "Elnök ur-nak" szólított, és karonfogva vezette be az ebédlőbe, pálinkát is hozott neki. Arra számított, hogy leitatja és megis aláíratja vele a jegyzőkönyvet. Kovács Ferencet nem tévesztette meg Pipis színváltozása, nem fogadta el az italt. A megyei kiküldöttek annál szaporábban üritgették a poharat. Az ebéd derekán Pipis vörös aszubort hozott Kovácsnak, -mondván: "No ha még nem ivott jó bort, ez az", A makói tanácsokkal még egyszer rápróbálta venni az ivás-

ra a juttatottak képviselőjét, de hiába. Kovács Ferenc közben egy megbízható cselédemberrel beüzent a faluba, hogy akit tud hívjon össze a község háza udvarára. Ebéd után ugyanis ott folytatták a kihalgatásokat. Mire a megyei küldöttek odaértek, az udvar tele volt emberekkel. Alig kezdtek munkához az egyik irodában, motorkerékpáron két szovjet tiszt haladt el a község háza előtti kövesuton. Látva a negy csődületet, megálltak és érdeklődtek. Miután megtudták, miről van szó bementek az épületbe, "Hol van az a Pipis? - kérdezték oroszul. Pipis lassan előjött "Mit akarsz" ? - fordultak hozzá. A birtokos elmondta. "No majd megkérdezzük az emberektől, kinek vetették."? - jelentették ki. Ugy is lett - "Nekünk magunknak vetettük, nem Pipisnek" ! - kiabáltak az udvaron állók. Így döntötték el a vitát a szovjet tisztok, majd Pipistől megkérdezték hová való "Fótkomlóra" felelte. "No akkor menj oda"! - indították utnak. A megyei kiküldöttek is elküldöttek menjenek haza Makóra. Azok tehetetlen mérgükben nem is tudtak mást tenni. Hamarasona beidéztek Kovács Ferencet Makóra és megfenyegették. Végül mégis a kaszaperi parasztoknak kényszerültek igazat adni, öntudatukat és hajthatatlanságukat látva /69/.

A földhiány miatt kinem elégitett igény jogosultak érdekében Kaszaperen már 1945 májusában felmerült a törvény alapján meghagyott 100 holdak kiszttásának szükségessége. A fentebb már ismertetett és többször előforszuló, hasonló esetekben a birtokos osztály alaposan meggyeigitett, de még számottevő erővel rendelkező képviselőivel szemben a parasztság védekezésbe szorult számos tekintetben és csak részben vált kezdeményező, a nagy vivmányt jelentő, de a Viharsarok körülményei között mérsékelt vonásokat is tartalmazó földreformtörvény előírásain belül maradt. A ki nem elégitett, jogosan földre vő agrárproletárok és szegényparasztok 1945 nyarának elejétől ezen a vidéken több helyütt a földreform radikális továbbfejlesztéséért indítottak megmozdulásokat, amelyek jórészt 1947 végéig elhuzódtak. Mindez a falusi osztályharc még erőteljesebb kiéleződését eredményezte, s legtöbbször a meghagyott 100 holdak emgedély nélküli felosztásához, a kastélyok, majorok, lebontásához vezetett. A földhiány nagy arányai miatt csak ez hozhatott időleges megoldást, bár a legtöbb helységben így is sokan föld nélkül maradtak. A vidék gyér iparosodottsága miatt csak a földművelés nyújthatott megélhetést, s ehhez a kisparaszti tenhnikai mellett, egy-két hold nem volt elegendő. A meőgazdasági jelleget tekintetbe véve a viszonylag nagy népsűrűség miatt is, a vi-

harsaroknak a földhiány volt az egyik legsúlyosabb problémája ebben az időben, amely főleg a fejlettebb technikát, belterjességét hozó nagyüzemi gazdálkodással, másrészt az ország iparosításával teremtett munkalehetőségekké oldódott meg csak.

A meghagyott 100 holdak kiosztásáért megindult küzdelemben a kaszaperiek ismét a Pipisekkel kerültek szembe. Az öt Pipis testvérnek meghagyott 480 holdból a falu számos nincstelenjének lehetett volna juttatni, de a tőrőcsény keretei nem adtak erre lehetőséget. A kaszaperi kommunisták az Országos Földbirtokrendező Tanácsot küldöttséggel keresték fel 1945 augusztusában ebben az ügyben. Már előzőleg kinyomozták ugyanis, hogy Pipiséknek másutt is van földjük s több nagy malmuk dolgozik, kaszaperi birtokukra nem lehet jogcímük. Ezen kívül kérték pesten a Montágh Pálné és a budapesti Fef. Egyház részére hagyott 100-100 hold igénybevételét is. Az országos Földhivatalnál Donáth Ferencsel beszéltek, aki indokaik alapján írásban hozzájárult a Pipis - birtok megmaradt részeinek felosztásához /70/. Ugyanekkor felkeresték a Magyar Kommunista Párt budapesti központját is, ahol Zöld Sándor elvtárs, a párt egyik vezetője fogadta őket és támogatta kérésüket. "Csináljatok olya földreformot, emilyen nektek tetszik, nincs már olyan bíróság, ami felelőségre vonhatna benneteket. - mondta nekik. /71/ A Pipisek a kaszaperiek sikerét látva, még utoljára megpróbálták nehézségeket támasztani a falusiaknak. Az igénybevételt megakadályozni már nem tudták, de a kiosztás gyors lebonyolításának meggátolására még volt erejük. A szomszédos bánhegyesiket felbiztatták, hogy ők is követeljének 250 holdat a felosztandó területből, ne hagyjanak mindent a kaszaperieknek, hiszen ők is dolgoztak a Pipis birtokon. Ilyen értelmű döntést hozott 1945. szeptemberében, a bánhegyesiek kérésére a megyei Földbirtokrendező Tanács is /72/. A későbbi Makói tárgyaláson hosszas vita után a Kovács Ferencnek sikerült felvilágosítania a bánhegyesieket arról, hogy félrevezették őket. Nagy Ferenc miniszterelnökhelyettes idején a reakció ellentámadásával egyidőben a mégegyszer kísérleteztek Pipisék földjükön vissza szerzésével. Kovács Ferencnek azt mondták, - "Nézze elnök ur, miaz 500 holdon olyan mintagazdaságot csinálunk, hogy Kaszaper népe hálás lesz. Leszünk olyan lovagiasal hogy nagát ellátjuk annyival, hogy ami ből vigan megél, egész életében"! /73/. Pipisék utolsó kísérlete nem járt eredménnyel. 1945 őszén a Pipis birtok teljes egészében a parasztok kezébe került.

A földhiány a Pipis gazdaságban újabb felosztott részével sem szűnt meg. Nehezítette a helyzetet, hogy 1945 nyarától kezdve egyre többször érkezett földigénylés a demokratikus hadseregben önként es szolgálatot teljesítő kaszaperiektől is /74/. A Földigénylő Bizottság szeptember elején hosszas vita után ügydöntött, hogy a leszerelő katonák és a hazatérő hadifoglyok átlagosan 4 holdra jogosultak. Mindössze azonban a hanyagul gazdálkodó juttatottak földjéből számíthattak kiosztható parcellákra, mivel tavasszal nem tudtak területet tartalékolni. A hazabocsátott katonák és hadifoglyok így kialakult hátrányos helyzetét a Földigénylő Bizottság is elismerte. /75/.

A főkéhez nem jutottak egy részének elégedetlenségét a reakció megmaradt erői országszerte ezen a vidéken is demokráciaellenes közhangulat keltésére szerették volna kihasználni a csalódottság érzéséigyekeztek felkelteni. Ennek érdekében többek között pl. a makói pénzügyigazgatóság 1945 őszen a Nagyatádi -féle földreform számos juttatottját az esedékes részletek nem fizetése miatt ingatlanukból kiakarta mozditani, egy 1944-ben született megyei határozat alapján. Kaszaperre és számos ilyen tárgya felszólítás érkezett /76/. Akcióba lépett a katolikus klérus is a községben: október elején a KALOT tagjai az egyik esküvőt felhasználva antidemokratikus tüntetéssé akarták változtatni a lakodalmi menetet. /77/. A kaszaperi községi iskolában újra kötelezővé tették a "dicsértesség"! köszöntést. A helyi Nemzeti Bizottság ismét határozottan állépett a reakció próbálkozásaival szemben. Ennek és a falu éber közhangulatának köszönhető, hogy a mult helyi szakértői csak ilyen apró és hatás nélküli manőverekkel mertek kísérletezni. Visszariadtak a merészebb fellépésektől. A Nemzeti Bizottság erélyesen leszögezte határozatában az iskolával kapcsolatban pl.: ". . . Nem az egyházé az iskola, hanem a községéés az államé. ezek szerint az iskolában a köszönés: Jónapot kívánok!" /78/.

A kispárti reakció elleni országos harc, amelyet az MKP. állhatatossága vitt győzelembe Kaszaperen a márt 1945 őszi választások kaszaperi eredményei is.:

A Nemzeti Parazatság	36
a Polgári Demokrata Párt	12
a Magyar Kommunista Párt	690
a Független Kispárt	389
A Szociáldemokrata Párt	167 szavazatot kapott a községben

/78/a./

Abban hogy a falu népe az 1945-ös választásokon és a későbbi években szinte egy emberként a demokrácia mellé állt, nagy szerepe volt a kiosztott földek gyorsan lezajlott telekkönyvezésének. A Megyei Földbirtokrendező Tanács 1945 decemberében a Kiss János Makói mérnököt bízta meg a műszaki munkálatok lebonyolításával. A helyi Földigénylő Bizottság pontos adminisztrációjának köszönhető hogy négy napi helyszínelés után Kiss mérnök eltudta készíteni a végleges térképet és a földkönyveket. A falu juttatottjai élelmiszert adtak össze és a nélkülöző mérnöknek ajándékozták. A telekkönyvezést a területileg illetékes battonyai járásbiróság végezte. Az irodai munka megkönnyítésére két kocsit tüzelőfát vittek a kaszaperiek battonyára, a megyében a legelsők között telekkönyvezték a kaszaperi ujjgazdák földjének zömét.

/79/ A teljes befejezés és a szükséges javítások miatt, 1949-ig elhúzódt. 1946. tavaszán egyébként teljes szakszerűséggel újra kimérték a földjüket.

1946- elején már esedékesség vált a juttatott utáni föld utáni megváltási árelőleg fizetése. A teljes nincstelenséget a jelentő cselősorból kiemelt ujjgazdák egy része 1946 januárjában halasztást kért a részletek törlesztésére. Igen jó hatást váltott ki, hogy a megyei Földbirtokrendező Tanács indokaik alapján 3 évi haladékot engedélyezett. /80/, sőt az 1946 nyarán beköszöntött aszály miatt a későbbi fizetési határidőt országosan elrendelték, /81/ A demokratikus Magyarország iránti bizalom megnyilatkozása volt az 1946. január 29-én tartott kaszaperi népgyűlés is, amely falu lakosságának tulnyomó részse megjelent a köztársasági államforma azonnali megteremtését követelte /82/.

5./ Házhelyosztás. Az UFOEZ tevékenysége Kaszaperen.

A földreformhoz tartozó házhelyosztás lebonyolítására 1946. került sor a faluban. Tavasszal megtörtént az igénylők összeírása. Olyan sokan jelentkeztek, hogy a Földigénylő Bizottságnak a kiosztásra tervezett 250 portára igényjogosultsági sorrendet kellett megállapítani, mert előre látható volt, hogy mindenkibek nem jut. A kialakított rendszer jó hatással és bizonyítéka a bizottság kiemelkedő szociális érzékének, igazságosságának /83/. Először 600 négyszögletes telkeket szerettek volna /84/ osztani /mint 1922-ben és 1944-ben is/, de hogy minél többen kaphassanak, végül 204 házhely jutott a jogos igénylők kezére, 400-400 öles területtel. A kiosztás 1946 októberében meg is történt a Hrabovszky, Pipis és Szöllősi főúti földekből /85/. 19 házhelye

a később hazatéri hadifoglyok részére tartalékolta a 204-ből. A házhelyosztás végleges lezárásáig 1949. összesen 207 porta került a kaszaperi szegényparasztok tulajdonába /86/ Kaszaper belterülete ezzel jelentősen megnőtt, a kiosztott telkeken gombamódra épültek az új házak, kulturáltabb, tágasabb egészséges lakáshoz jutott a lakosság. Az éltkeztést nagymértékben megkönnyítette, hogy a megyei Földbirtokrendező Tanács engedélye alapján a Pipis major, Makó város gazdasági és Hrabovszky birtok épületei lebontásra kerültek és használható anyagukat a házhelyhez jutottaknak utalták ki. /87/. A háztelkek és a felosztatlan majorokból származó vagyontárgyak felosztásával a községi Földigénylő Bizottság feladatát lényegesen megődottnak lehetett tekinteni. A földreform befejezését célzó 1947. évi V. t. c. végrehajtása során, 1947 februárjában a bizottság feloszlott, iratait a megyéhez szálították be /89/. Közel két évtizedes működése során harcos határozat magatartásával, a nincstelének érdekeinek legteljesebb szolgálatával a Földigénylő Bizottság / a különösen az ötös bizottság/ eredményes munkát végzett.

A bizottság feloszlása után az UFOSZ helyi szervezete alakult meg és vette át a juttatottak képviselőit. Létrejött a faluban a FÉKOSZ helyi csoportjais Mindkettő tevékeny harcos érdekvédelmi összefogó szervnek bizonyult a községben. Az UFOSZ, mint politikai tömegszervezet, részt kért magának a falu vezetéséből is. 1947 februárjában azal a követeléssel lépett fel, hogy 4 tagjának biztosítsanak helyet a képviselőtestületben. /90/. Mivel Kaszaper lakosságának legnagyobb részét személyesen érintette a földosztás, az UFOSZ követelésének a társadalmi alapja. A föld hiányában kellően kienem elégitették nyomására a kaszaperi FÉKOSZ már 1946 őszén határozottan fellépet a koalíciós idők bizonytalanságt kihasználó üzérkedők ellen, akik a meghagyott uribirtokukat és a gazdálkodással nem fogalalkozó parasztok földjeit bérbe vették és nagy haszonnal elbérletbe adták. Az egyik ilyen üzér pl. 100 kg. búzát fizetett holdanként évi bér fejében s 230 kg. búzáért és 1 kg. zsirért adta tovább holdanként /91/. A földre várók így is bérbe vették tőle. A FÉKOSZ 25 tagu bizottságot alakított abból a célból, hogy akik nem maguk ~~kázzák~~ művelik meg a bérbe vett földet, hanem továbbadják, vagy részesekkel műveltetik, azoktól elvegyeés a nagycsaládu igényjogosultaknak kiosztani /92/. 1947 februárjában a kaszaperi UFOSZ újrafelvételi kérelmet terjesztett elő az Országos Földhivatal Földbirtokrendező Tanácshoz. Ebben 347 hold összetrülettel 9 nem földműveléssel foglalkozó egyén / Ügyvéd nyugdíjas Katonatiszt, fegyőr banktisztviselő, iparos stb./ 10 95 hold közötti, bérbeadott birtokának igénybevételeit

és felosztását követelte /93/. Az UFOCSZ javaslatát nem fogadták el ugyan de ezek a földek mégis kishaszonvételeként szegényparaszti kézre kerültek. A kaszaperi UFOCSZ irányította 1947. júliusában a tulajdonosoknak megmaradt gazdasági épületek lebontását és az új házakat építő jutatotottak közötti kiosztást. Mindez előzetes engedély nélkül történt, a megyei Földhivatal már csak a befejezett tényeket adminisztrálhatta /94/. Az UFOCSZ által felvonultatott tanuk 1948-ban a bizonyítékok sorozatával igazolták Montágh Pál népellenes, csaló magatartását. Egyikük pl; elmondotta, - hogy 1946-ban a kastályában leltározó föld-igénylő bizottsági tagok 7 különféle hamis igazolványt találtak. Az egyik szerint Montágh deportált volt, a másik szerint menekült, a harmadik szerint különféle pártok tagja stb. /95/.

A Kommunista Párt nagyarányu megerősödése és a reakció visszaszorulása jegyében lefolyt 1947-es országgyűlési választások eredményei a kommunisták mögötti felsorakozást mutatták kaszaperen is.

A Magyar Kommunista Párt	810
A Szociáldemokrata Párt	46
A Független Kisgazdapárt	160
A Nemzeti Parasztpárt	217
A Demokrata Néppárt	142
A Független Magyar Demokrata Párt	46
a többi együtt	27

szavazatot kapott /96/.

1947 végére utóöngéseiben is lezárult a földreform, kiosztották minden földet, ami szóba jöhetett. Ha a földreform eredményeit és következményeit Kaszaperen számbavesszük, mindenekelőtt a birtokmegosztás alapos megváltozása szembetűnő /97/.

A földreform előtti helyzet:

Birtokkategória /kat. holdban/	családszám	A mezőgazd. fogl. %-ában	föld- jük. kh.	kaszap- terüle- tének %-ában
Földnélküli	452	62.08	---	----
5 holdig	131	17.99	924	15.57
5-25 holdig	89	12.22	801	13.52
25-50 holdig	32	4.40	928	15.64

50 - 100 holdig	14	1.92	997	16.59
100-200 holdig	3	0.43	433	7.32
200-1000 holdig	7	0.96	1365	31.36

	<u>A földreform után:</u>		Földjük holdban	
Földnélküli	27	3.58	- - -	- - - -
5 holdig	436	59.91	2183	36.67
5-25 holdig	213	29.93	1015	17.03
25-50 holdig	30	4.15	892	14.96
50-100 holdig	21	2.91	1737	29.18

Az adatok fő tanulsága, hogy örökre eltűnt Kaszaper életéből a Pipisek, Montgáok világa és gazdasági erélyének alapja. Alaposan megnőtt a kisparaszti réteg, demég mindég erős maradt, sőt gyarapodott a kulákság. 25-100 holdig/ A földbirtoknak még mindég több mint 40%-a nem volt szegényparaszti tulajdonban. Bár a kishaszonbérletek révén jórészt szegényparaszti használatban volt.! Tény azonban hogy a jogos igényekhez képest a föld mindenképen kevésnek bizonyult Kaszaperen. A megfelelő munkalehetőségeket a földtelenek számára csak az iparban, bányászatban történő fogalkoztatás biztosíthatta, amíg a belterjes korszerű mezőgazdaság fellendülése be nem következett. Ez számottevő elvándorlással járt, Tény az hogy 3-5 holdasok sem tudtak megélni a juttatott föld jövedelméből. Kénytelenek voltak a kulákoknál bér munkát vállalni. Számos juttatottnak nem volt megfelelő igaereje sem, így csak nehezen boldogulhatott. Nemezszer kézimunkát végeznek a módosabb középparasztok, kulákok földjein, hogy azok cserébe szántsanak vessenek fuvarozzanak nekik. fpldkérdést a nagyobb népsűrűségű vidékeken a földreform tehát objektív okok miatt nem oldhatta meg teljesen, bár nagy lépés volt előre s a paraszti tömegeket megnyerte a demokrácia ügyének. Ugyanakkor feltétlen szükséges lépés volt, okulva 1919 tanulságain. A kisparaszti gazdálkodásnak 1945. után már nem volt jövője, de a fel szabadulás után csak a földosztással lehetett a földek megművelését és a mezőgazdaság talpraállítását biztosítani. /98/.

6. A paraszti szövetkezés első eredményei Kaszaperen.

A juttatottak közül csak a kisebbség tudott igazán megerősödni, önnálósádni, parasztgazdává válni. Akik teljesen nélkülstelenek voltak a földosztáskor, a föld és az esetleges ingóságok, épületanyag, stb.

juttatása után is nehézségekkel küzdöttek, lemaradtak a népi előnyökkel szerencsével indult társakkal szemben, jobban fenyegette őket a kulák-uzsora, a spekuláció veszélye, mint a gazdaságilag erősebbeket. A nehezebben élők körében érlelődött először az összefogása szövetkezés gondolata.

Ezek az elemek örönnel fogadták, hogy központi támogatással 1946 január 27-én is megalakult a Földművesszövetkezet /99/. elsősorban azzal a céllal, hogy az elkobzott, kisajátított és felosztott biztokokhoz tartozott, de egyéni juttatásba nem adható gazdasági felszerelést, gépeket, épületeket "szövetkezi tulajdonba átvegye, kezelje és tagjai számára hasznosítsa"- Ennek minden Kaszaperi juttatott automatikusan tagja volt /100/. A földművesszövetkezet működése sokat segített az infláció idején a spekuláció leküzdésében, néhány erőgéppel /1 gőzeke, 2 traktor/ az igaerőhiányban is enyhíteni tudott /101/, jobbadán azonban felvásárlással foglalkozott. /1946. október 15-től kezdve pl; tejgyűjtéssel, vajkészítéssel /102/ a városi munkásság élelemellátásának szempontjából ennek természetesen komoly jelentősége volt.

A közös termelés céljából alakított paraszti társulások legelsőbbje a két földbérletesszövetkezet volt Kaszaperen. Ezek 1948. november 6-án alakultak a kormányrendelet alapján és közösen szántottak, vetettek, csépeltek. Az egyik szövetkezet 12 taggal dolgozott 31 holdon a másik 16 taggal 23 holdon /103/. E csirákból nőtt ki 1949 nyarán Kaszaper első és ma is működő termelők szövetkezete a "Lenin Tsz. Mintegy 23 parasztcsalád, 50 taggal szintén valamennyien juttatottak, először 112, majd 248, később 345 holdon szervezte meg a termelők szövetkezetet. Az Országos Földhivatal engedélye alapján 1949 szeptemberében tagosítást bonyolítottak le a községben és egységes nagyüzemi táblákat alakítottak ki a Tsz számára /104/. A parasztság szövetkezeti utra térésének harcok legjobbjai, akik elsőként mutattak példát, a legőntudatosabbak voltak, akik korán felismerték, hogy nem a kisparaszti gazdálkodás a jövő.

A szövetkezeti gazdaság megerősítésében a kaszaperiek azóta igen nagy eredményeket értek el, ma már az egész község a meglévő két Tsz-be tömörült s, a volt juttatások is az eredményes gazdálkodást jelentő, nagyüzemi keretek között kamatoztatják szorgalmukat, földszeretetüket.